

TEXISTENȚE DE ALEXANDRU BURLACU

Cunoscutul critic și istoric literar, profesorul universitar Alexandru Burlacu a publicat în ultimii trei ani un studiu monografic despre poetica romanelor lui Vladimir Beșleagă (2009) și trei volume de studii, articole și recenzii sub titlul comun *Texistențe* (Chișinău, 1–2007, 2–2008, 3–2012). În cele ce urmează propunem cititorului câteva opinii despre recenta apariție editorială – *Texistențe. Umbra lui Ulysse*, Chișinău, Profesional Service, 280 p.

Materia în acest volum este distribuită în trei compartimente: *Insula lui Circe*, *Palimpsest*, *Refracții în clepsidră*. În primul compartiment sunt luate în discuție anumite aspecte ale creației scriitorilor I. Druță, V. Coroban, A. Busuioc, P. Goma, D. Matcovschi, A. Pleșu, G. Liiceanu și A. Țurcanu. Din activitatea prozatorului din Horodiște a fost aleasă pentru dezvăluire partea I a jurnalului *Îngerul supraviețuirii* care a văzut lumina în hebdomadular *Săptămâna* editat la Chișinău.

Autorul cărții, în articolul *Druță și căruța națiunii*, ajunge la concluziile că în jurnalul său I. Druță este foarte subiectiv, că trage jăratric la turta imperială rusă, că mărturiile memorialistului se referă cu precădere la o seamă de cretini în loc să condamne sistemul sovietic autoritar, cum i-ar sta bine unui scriitor de seamă.

În articolul dedicat eminentului critic și istoric literar V. Coroban se constată că, în perioada activității savantului filolog, spiritul critic a fost mereu terORIZAT de potențaii timpului și această penibilă situație a cauzat singurătatea omului de spirit care a fost V. Coroban.

Creația prozastică a lui A. Busuioc este situată, ca tehnică literară, între poliecran și

metaroman. Romanelor din Basarabia, zice criticul, le lipsește, „cu foarte mici excepții, construcția” care îi oferă respectivului gen literar șanse de existență. Cu o arhitectonică adecvată conținutului și vrednică de atenție este considerat romanul *Hronicul găinarilor*, asupra căruia criticul poposește pe îndelete și în final concluzionează: „Aureliu Busuioc a dat un hronic care este foarte concentrat ca esențe” (p. 59).

Spiridon Vangheli e apreciat ca „un scriitor din familia nobilă a lui Ion Creangă” care a oferit cititorilor un mit al paradisului pierdut, protagonistul său manifestându-se ca un descoperitor al „țării minunilor”.

Creația prozatorului P. Goma se bucură de o evaluare foarte înaltă: romanul *Din calidor* e considerat o capodoperă, iar eseuul *Săptămâna Roșie (28 iunie-3 iulie 1940)* sau *Basarabia și evreii* – o carte-bombă. Această scriere trebuie lecturată și concepută, zice Alexandru Burlacu, „ca un rechizitoriu al evreilor răi, vinovați de fărădelegile comuniste” (p. 69).

Împărtășim opinia exegetului că poezia lui D. Matcovschi trebuie căutată, în primul rând, în volumele *Casa părintească*, *Descântece de alb și negru* și *Melodica*, că în cele mai bune poeme autorul polemizează cu spânii regimului totalitar, că simbolistica volumului *Melodica* reprezintă, în esența ei, apologia „rotunjirii neamului, a suflării noastre” (p. 71). Acele poeme, în care cetățeanul o ia înaintea poetului, se disting favorabil prin limpezime, deplină claritate și au „ceva din durerea și farmecul poetului anonim”, D. Matcovschi înfățișându-ni-se, în fine, ca o „mare conștiință suferindă” – iată alte câteva raționamente demne de a fi reținute. Primul compartiment se încheie cu meditații asupra creației lui A. Țurcanu care este văzut

ca un „temperament total angajat în ceea ce scrie și ca un spirit analitic, lucid și tăios” (p. 93).

Capacitate analitică și îndemânare în efectuarea de generalizări manifestă autorul și în compartimentul *Palimpsest*, în care, mai întâi, ia în discuție solidul tratat al academicianului M. Cimpoi *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, în care se fac eforturi de reabilitare a mereu mutilatei istorii literare de la est de Prut, iar apoi se pronunță asupra unor cărți apărute în ultimii ani care aparțin Galinei Aniței (*Inadaptatul în proza românească interbelică*, Chișinău, 2007), Alionei Grati (*Romanul ca lume postbabilică*, Chișinău, 2009), lui Iurie Colesnic (*Basarabia necunoscută*, vol. VII, Chișinău, 2007), Anei Bantoș (*Recuperarea autenticului*, Chișinău, 2006), lui Haralambie Corbu (*Constantin Stere și timpul său*, Chișinău, 2005) și lui Grigore Canțârău (*Totul pare un palimpsest*, Chișinău, 2007). Tenta polemică a autorului se conturează în modul cel mai evident în cazul a doi dintre literații luați în discuție: a academicianului H. Corbu și a Anei Bantoș. Ca structură, două materiale din această subdiviziune se deosebesc de celelalte, ele reprezintă o privire de ansamblu asupra activității de critic și istoric literar a lui Sava Pânzaru și Dumitru Apetri.

Cu un interes deosebit se citesc articolele din ultimul compartiment – *Refracții în clepsidră*. În acestea aflăm nu numai o apreciere pătrunzătoare a nivelului artistic al creației scriitorilor basarabeni I. Buzdugan, Vl. Cavarnali, Al. Robot, Th. Nencev, Ioan Sulacov, dar și o indicare exactă a modelelor de inspirație ce aparțin unor scriitori din dreapta Prutului: ne referim la cuplurile I. Barbu – Al. Robot și T. Arghezi – Th. Nencev.

Cu o pătrundere aparte este scris articolul *Rezonanțe eminesciene*, în care sunt nominalizați poeții din dreapta Prutului care l-au rescris în felul lor pe Eminescu – etalonul

poeticității și „proba stimulatorie în cele mai importante metamorfoze și bătălii canonice” (p. 161). Dintre basarabeni, cei mai eminescieni în materie poetică, zice criticul, sunt I. Buzdugan, N. Costenco, Magda Isanos și Robert Cahuleanu. Em. Bucov, prin profanarea vestitei *Doine* eminesciene, este prezentat ca un antieminescian.

În articolul *I. Barbu și ermetismul lui Al. Robot* se face următoarea constatare judicioasă: „Reminiscențele barbiene în poezia lui A. Lupan, Al. Robot, N. V. Coban, la diferite niveluri, certifică orientarea poeziei basarabene spre **o poetică a imaginarului**, anticipând **sfârșitul mimesisului**, iar de aici și consecințele implicite ale statutului eului poetic” (p. 196). Concluzia cercetătorului este următoarea: „În pofida unor rătăciri inerente oricărui început, poezia plâpândă din Basarabia încearcă să asimileze creator valorile moderniste din anii '20 – '30 ce-și au sorgintea în modelul Eminescu”.

Nu mai puțin antrenant ca informație istorico-literară este articolul *Creangă în transpunere intertextuală*. Cităm un fragment semnificativ: „Cei mai reprezentativi prozatori basarabeni stabilesc relații intertextuale cu opera lui Ion Creangă la nivel de expresii, motouri, citate ascunse, la nivel de imitație a spectacolului existențial, de asimilare a artei narative, acestea eșuând uneori în pastişe sau în plagiat de diferit ordin” (p. 206). Menite să reverse cât mai multă lumină asupra relațiilor de confluență literară, materialele din ultimul compartiment sunt însoțite de numeroase surse biobibliografice.

Fără teamă de exagerare, putem conchide: volumul III *Texistențe* de Al. Burlacu este o lucrare ce se distinge printr-o bogată substanță istorico-literară și o valoroasă materie analitică.

DUMITRU APETRI
Institutul de Filologie
(Chișinău)